

"Koko katu haisee paistilta kun piiaat pitävät kokousta",

huutelivat eräät "herrasväkeen" kuuluvat,
kun Helsingin palvelijattaret 35 vuotta sit-
ten pitivät ensimmäisen kokouksensa.

MUISTELMIA "HELSINGIN PALVELIJATARYHDISTYKSEN" PERUSTAMISAJOILTA.

Suomen Sosialidemokraatille kirjoitti Miina Sillanpää.

Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistyksen äsken täyttäessä 35 vuotta pyysimme yhdistyksen perustajan kansanedus-
taja Miina Sillanpään lehdellemme kertomaan niistä oloista ja mielialoista, jotka noina aikoina vallitsivat, koska ne
varsinkin nuoremmalle polvelle jo ovat kokonaan tuntemattomia. Toveri Sillanpää suostui mielihyvin pyyntöömme
ja olemmekin häneltä saaneet seuraavan mielenkiintoisen kirjoituksen.

Palvelijatarlehden otsikko.

Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistys tai niinkuin sen nimi aikaisemmin kuului "H:gin palvelijatyöyhdistys", perustettiin 1898. Mainitun vuoden helmikuun 27 p:nä oli pääkaupungin lehdissä seuraava ilmoitus:

"Palvelijattarien kokous on tänään klo 6 i.p. Marjayhdistyksen entisessä huoneustossa Unionink. 43 kivitalo, pihan sisällä, ylikkeros."

Sen lisäksi oli lehtien yleisön osastoon Alli Trygg kirjoittanut kehoituksen palvelijattarille saapumaan mainittuun kokoukseen ja sanottiin siinä m. m.:

"Palvelijattarkysymys on jo kauan ollut polttavana puheenaiheena ei ainoastaan meillä vaan monissa muissa maissa, ja jotain olisi tehtävä, että saataisiin asia muunlaisenkin keskustelun alaiseksi kuin vaan porttikäytävissä ja kahvikesteissä lausuttujen terävien huomautuksien esineiksi. Avonainen, sävyisä asiain pohtiminen kummankin puolueen läsnäollessa veisi ehkä alivan toisiin tuloksiin. Siksi on toivottavaa, että myös rouvat ottaisivat huomionsa tämänpäiväisen kokouksen ja niin lukusasti kuin mahdollista eivät ainoastaan antaisi palvelijattarensa ottaa osaa kokoukseen, vaan vieläpä kehoittaisivat heitä siihen."

Rouva Alli Trygg, joka oli kokouksen koollekutsujana, oli ihanteellinen ihminen ja uskoi voivansa palvelijain asemassa saada parannuksia aikaan emäntien avulla, mutta siinä hän kyllä surkeasti pettyi.

Kokouksen todellisenä alkuunpanijana oli kuitenkin palvelijatar Hilma Hellman, joka oli kääntynyt Alli Tryggin puoleen pyytäen häntä avustamaan itseään kokouksen aikaansaamisessa. Asia oli uutta ja kutsua noudatettiin niin runsaasti, etteivät kaikki saapuville tulleet mahtuneet edes huoneihin sisään. Ulkonakin käveli paljon sekä asiansaattajia että ilkkumaan saapunutta väkeä,

jotka pitivät monenlaista menoa ja huutelivat, että koko katu haisee paistilta kun piit pitävät kokousta. Kokouksen avasi Hilma Hellman ja puhetta johti Alli Trygg. Palvelijatyöyhdistys päätettiin perustaa ja sääntöjä laatimaan valittiin 25-henkinen (!) toimikunta, josta palvelijattaria oli 20 ja emäntiä 5. Komitean jäsenyydestä erosi kuitenkin jo ennen sääntöjen valmistumista kaksi jäsentä, tohtorinna Lindén ja neiti Alexandra Gripenberg, joka ilmoitti eronsa syyksi sen, että yhdistys oli alkanut "väärästä päästä". Yhdistys tosin

ei silloin vielä ollut alkanutkaan, mutta yrityksessä oltiin. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Alli Trygg ja varapuheenjohtajaksi Miina Sillanpää. Puheenjohtajalla oli kuitenkin jo silloin niin paljon muita töitä, ettei hän paljon ehtinyt puuttua yhdistyksen asioihin, jotka enimmäkseen jäivät varapuheenjohtajan huollettaviksi. Huvittavaisuuden vuoksi mainittakoon, että johtokuntaan kuului sääntöjen mukaan 3 emäntää ja 7 palvelijattaria, ollen

emäntien edustajina Alli Tryggin lisäksi pastorin rouva Grönberg ja opettajatar S. Hannikainen sekä palvelijattarien edustajina Hilma Hellman, Henriikka Lindroos, Sandra Falk, Karin Ek, Tilda Johanson, Miina Lindberg ja Miina Sillanpää, sekä varajäseninä Hulda Tuomelin ja Anna Karlsson. Alli Tryggin ansioksi on luettava, että hän kaukonäköisesti sovellutti heti alussa yhdistyksen sääntöihin kohdan oman kodin perustamisesta ja ylläpitämisestä samaten kuin lukusalin ja paikanyhdistystoimiston aikaansaamisesta ja laski hän siten perustan keskinäiselle avustustoiminnalle. Ensimmäiset vihat "palvelijattarien villittymisestä" sai kantaa Alli Trygg. Hän itse kertoi miten rouvat hyökkäsivät hänen kimppuunsa raitiovaunussa, kun kulkiessaan niin että usein hänen oli pakko hypätä vaunusta pois kun alkoi käydä liian kuumaksi. Ystävät käänsivät hänelle tavatessa selkäänsä, hävityskirjeitä saapui tukuttain, sillä olihan ennen kuulumatonta, että perustettiin yhdistys sellaista kansanluokkaa varten kuin "piit". Sanomalehdet kirjoittivat asiasta ivakirjoituksia, sillä eihän oltu kuultukaan, että palvelijattaret ajattelisivat itsestään jotain niin suurta, että uskalsivat perustaa yhdistyksen, joskin sellaisen, johon emännätkin pääsivät jäseneksi. Eräs lausunto yhdistyksen perustamista vastaan kuului: "Palvelijattarethan ovat miltei jäseniä perheessä, ja keskustellaanhan heidän kanssaan usein maailman tapahtumista sekä mitä sanomalehdet kertovat. Jos kerran palvelijattaret tarvitsevat yhdistyksen kehittymiseen ja valistukseen, pitäisi silloin kaikkien muidenkin perheen jäsenten johonkin sellaiseen kuulua."

Yhdistyksen toiminnasta levitettiin heti salaisen pelon ilmauksena juttuja jos minkälaisia. Kuvauksena senaikaisesta vaatimattomuudesta huhuihinkin nähden esitän tässä muutamia. Väitettiin yhdistyksen toimesta levitetyn keittiöihin painettuja lappuja, joissa olisi varoitettu palvelijattaria rupeamasta palvelukseen alle — 20 mk. kuukaudessa, sekä että yhdistyksen jäsenten ei tarvitsisi tehdä työtä muuta kuin 12 tuntia vuorokaudessa: siis klo 7 aamulla — klo 7 illalla, ja että kun herrasväellä on vieraita, pitää palvelijattarillakin olla y.m.

Nykyään eivät nämä vaatimukset herättäisikään paljoa huomiota, niin vaatimattomia ne olivat, mutta silloisissa oloissa ne kauhistuttivat emäntiä siinä määrin, että rauha oli poissa.

Alussa yhdistyksessä todella koettiin löytää pohjaa emäntäin ja palvelijain yhteistoiminnalle, asetettiin komitea pohtimaan asiaa ja pidettiin yhteisiä neuvottelukokouksia, joissa tapahtui usein, että palvelijain edustajat selviytyivät voittajana, mutta vaikka kokouksissa voittivatkin, niin sitä voittoa ei tun-

Palvelijatyöyhdistyksen ensimmäinen johtokunta.

nustettu ulospäin. Työpäivän rajoitus oli jatkuvan keskustelun aiheena, ollen vaatimus alussa hyvin vaatimaton. Niinpä toivottiin työt saatavan loppumaan klo 10 illalla, jonka jälkeen tehdystä työstä olisi vaadittu ylityömaksua, mutta sekin katsottiin liian korkeaksi vaatimukseksi, sillä sanottiin, että on paljon köyhiä perheitä, jotka eivät voisi maksaa tehdystä ylityöstä, vaikka heidän köyhänäkin piti voida elää "säätynsä mukaan". Tämä kaikki piti mielenkuohua vireillä, ja yhdistys oli niin pahassa maineessa, että kun se oli päättänyt avata palvelijatarhokodin 1900, niin kukaan talonmestari ei tahtonut vuokrata yhdistykselle huonetta kotia varten. Ainoa huoneisto mikä saatiin pitkien hakemisten jälkeen, oli eräs vanha kapakkahuone, joka ei mihinkään kelpannut. Tässä yhdistys aloitti toimintansa kodin ylläpitämisellä v. 1900 kesäkuun alusta. Palvelijatarhoitusto oli perustettu heti ensimmäisenä vuonna ja yhdistettiin se kodin kanssa yhteen. Eräs tapaus on jäänyt mieleeni yhdistyksen ensimmäisiltä vuosilta. Eräänä päivänä oli lehdissä ilmoitus palvelijapaikasta, ja sen lopussa sanottiin, että palvelijatarhdyhdistyksen kuuluvat älkööt vaivatko itseään. Pari päivää sen jälkeen tuli eräs rouva toimistoomme syyttäen meitä siitä, että olimme agiteeranneet kaikki palvelijat niin ettei kukaan tullut häneltä paikkaa tiedustelemaan, vaikka hänellä oli ollut ilmoitus lehdestä. Kun saimme suunvuoroa, tiedustelimme, kuka hän sitten oikeastaan on, kun emme edes tunne häntä, joten meidän on ollut mahdoton häntä vastaan toimia. Lopulta selvisi, että kysymyksessä oli sama rouva, joka oli laittanut

lehtiin ilmoituksen siitä, etteivät palvelijatarhdyhdistykseen kuuluvat ole kelpoisia. Ilmoitimme mielipiteemme, että oli hauska todeta, että palvelijoilla oli toki sen verran oman arvon tuntoa, etteivät sellaisen ilmoituksen mukaan menneet paikkaa kuulemaan. Rouva rupesi ottamaan selvää, mitä yhdistys oikein toiminnallaan tarkoitti, ja seuraus oli, että hän ilmoitti saaneensa aivan väärää tietoa yhdistyksen toiminnasta ja tarkoituksesta, ja hän lämpeni niin että hän lahjoitti yhdistykselle pienen rahaerän ja otti palvelukseensa yhdistyksen erään toimivimman jäsenen, joka oli hänellä useampia vuosia.

Kun vuonna 1903 kysymys työpäivän rajoituksesta oli tullut tunnetuksi, herätti se ankaraa arvostelua ja mielenkuohua. Ja asiasta alkoi ankara väitely Hufvudstadsbladefin palstoilla, jossa rouvat tahtoivat peistä palvelijatarhdyhdistyksen — kauheita vaatimuksia vastaan, ja kuin tilauksesta ilmestyi lehdessä palstoille palvelijoilta kiitoskirjelmä emännille siitä, että olivat niin hyvin osanneet emäntien etuja ajaa, ja yhdistyksen toimintaa moitita.

Kirjelmä ilmoitettiin kirjoitetun "tuhansien" palvelijain nimessä. Lehtiin ilmestyi edelleen moitekirjoituksia "työmiehen vaimon" nimessä ja olivat ne tähdätyt yhdistyksen toimintaa vastaan. Näihin hyökkäyskirjoituksiin vastattiin yhdistyksen nimessä ja puolesta ja väitelyä jatkui molemmilta puolilta nimellisen järjestön ja nimettömien emäntien välillä.

Palvelijaliike herätti myös emännät toimimaan. V. 1904 perustivat emännät emäntäliiton, jonka ohjelma ilmenee

seuraavasta vuosikokousselmuksesta, jossa sanottiin: "Jokainen emäntä sitoutuu ei ottamaan palvelukseensa palvelijaa, joka vaatii lyhennettyä työpäivää." Tämän liiton jäseneksi päätti minäkin pyrkiä. Kun kehoitettiin emäntiä, taloudenhoitajia y.m. liittymään emäntäliiton jäseneksi, menin minä myöskin tarjolle, ja emännät nolostuivat siitä määrin, että eivät osanneet asettaa mitään esteitä minun yhdistykseen liittymiselleni. Ja niin minusta tuli kuin tulin? Minä emäntäliiton jäsen, kävin kokouksissa, keskustelin, mutta ei minun oloksi ollut hauskaa, se minun täytyi myöskin. Kyllä emännat minua siellä pitivät lujilla, mutta koetin kestää, voidakseni nähdä mitä toimintamuotoja he kokouksissaan käyttivät, ja mihin he oikeastaan pyrkivät. Kestän siellä suurlakoon asti.

Suurlakon aikaan olin palvelijain vapaaviikon aikana suunnittelemani valitusmatkalla maaseudulla, joten en ollut Helsingissä lakon aikaan, mutta kuitenkin lehtitietojen mukaan suurlakon alkupäivinä esiinnyin siellä ja täällä. Niinpä sinä aikana, jolloin minä pitalehti Fyrenin mukaan olisin puhunut Rautatien tontilla, joka olisi ollut ensimmäinen julkinen esiintymiseni, josko kannatti kuvien ikuistuttua, minä olin Sortavalassa. Suurlakko-aika kaikkine levottomuuksineen antoi minulle paljon jälkiselvittelyaiheita. Kaikki mitä lakon aikana oli hullusti tapahtunut, se pantiin aliekirjoitaneen syyksi. Sanomalehdissä alkoi hyökkäyskirjoitukset, ei vain emäntien, vaan myös palvelijain puolesta. Puhelinsoitot ja uhkaukset olivat jokapäiväisiä. Minä olin yhdellä iskulla tullut kuuluisaksi henkilöksi, ja tunnetuksi. Ei enää tarvinnut emäntien toinen toisistaan kysellä, kuka se Miina Sillanpää oikeastaan on, kuten joku aika aikaisemmin kuulin kadulla kulkiessani kahden vanhan rouvan keskenään keskustelevan, ja kun kumpainenkaan ei sanonut minua tuntevansa, päättivät he kuitenkin etten minä ainakaan ole voinut kirjoittaa lehdessä julaistua vastausta emäntäin hyökkäyskirjoitukseen. Ja minä olin silloin vielä niin sivistymätön etten esittänyt itseäni ja sanonut olevani todellisuudessa kirjoituksen kirjoittaja.

Suurlakko-aikana Emäntäliitto päätti myös minusta vapautua. He olivat pitäneet suurlakko-aikana kokouksen, jossa olivat päättäneet erottaa minut juhlallisesti liiton jäsenyydestä. Kolmehenkinen lähetystö tuli tuomaan minulle kokouksen päätöstä, ja ilmoittivat samalla keskustelleensa myös siitä, että minun pitäisi oikeastaan myös erota palvelijatarhokodin johtajan toimesta, jossa olin silloin, koska en ollut heidän mielestään kyllin arvokas palvelijain kotia hoitamaan. Vastasin, että Emäntäliitosta olin itsenikin aikonut erota, koska siellä ei enää ollut minulla mitään opittavaa, mutta että emännillä ei ole mitään tekemistä minun toimeni kanssa palvelijatarhokodissa, siitä päättävät yksin palvelijat. Rouvat häitäntyivät, menivät toisiin asioihin, arvostelemaan työläisnaisia yleensä, jolloin he sanoivat, että kaikki tehtävalaisnaiset ovat huonoja ihmisiä. Silloin kiitin emäntiä kohteliaisuudesta, ilmoittaen olevani yksi

Suurlakon jälkeen oli Miina Sillanpäästä Fyrenissä seuraava pilakuva ja teksti: Entinen piika Miina Sillanpää (kehoittaessaan palopuheessaan Rautatien tontilla Helsingin piikoja täydelliseen lakoon): Ja kantakoot herrat nyt pottujansa itse!

Minun kirkuvankaunis ääni hukkuu auttamattomasti myrskyisiin hyvähuutoihin. Eräs uhmaavasti kuolemaa halveksiva herra (sen jälkeen kun hengästyksen vuoksi vihdoinkin on tullut hiljaisuus): Älä nyt, Miina, syö herroja koko päivää... mene kotiin syömään sillinpäitä ja perunoita.

heistä. Emännät hätääntyivät uudestaan, he eivät olisi tahtoneet oikeastaan olla epäkohteliaita, ja kiirehtivät sanomaan, etteivät he suinkaan sillä minua tarkoittaneet. Ilmoitin heille vaan lyhyesti, että en ole mikään poikkeus tavallisesta tehtaalaistytöstä, sillä sinä kuuden vuoden aikana, jolloin olin tehtaassa, olin aivan tavallinen tehtaantytö, mutta että tehtaantytöjen keskuudessa on yhtä monta laatua ihmisiä kuin emäntienkin keskuudessa. Kun tämän emäntien kanssa käydyin keskustelun olin saattanut sanomalehtiin, niin silloin eräs lähetystön jäsenistä soitti kiukkuisesti ja ilmoitti että nyt me vihdoinkin saamme teidät linnaan (!).

Suurlakon jälkeen näytteli ruotsalainen Folkteatern vanhassa Arkadiassa revyynäytelmää nimeltä "Karneval". Koska tiesin siinä olevan esitettynä kaikkien ajan tavalla tai toisella merkityt henkilöt, valtasi minutkin uteliaisuus mennä katsomaan. Istuin permannolla erään tuttavani kanssa. Kun kohtaus, jossa Miina Sillanpää esiintyi suuren palvelijajoukkonsa kanssa, esitettiin, niin yleisö puhkesi valtaisiin suosionosoituksiin. Oli se mukavaa katsella itseään esitettävänä. Vähäjällä ryhtyivät vieressani istuvat keskustelemaan esityksen johdosta, jolloin toinen heistä vakuutti hyvin tuntevansa Miina Sillanpään, ja että "maskeeraus oli ihmeen hyvin onnistunut". Minun vakuutettiin aina käyttävän lyhyttä tukkaa ja suurta punaista rusettia. Samalla huomasin, että puhujalla ei ollut harmaata aavistusta, että istuin hänen vierellään. Silloin toverini rupesi myöskin arvostelemaan esitystä, huomauttaen samalla, että naamiointi oli päin hongikkoa, antaen samalla ymmärtää, että voin istua tässä näin tuntemattomana kun malli on niin kovin huono. Samat naiset, jotka äsken vielä olivat vakuuttaneet hyvin tuntevansa Miina Sillanpään, eivät nyt kehänneet katsoa kuin salaa, ja keskustelu heiltä loppui kokonaan. Mutta suuri yleisö tahtoi saada kuulla minusta enemmänkin. Niinpä olin pitkän ajan seisovana aiheena pilalehtien palstoilla sekä kapakkakupleteissa. Nimettömiä kirjeitä tuli läheltä ja jopa ulkomaalta asti. Kirjeistä olivat useammat ruotsalaisia, hyvällä kouluuterulla käsialalla kirjoitettuja ja paljastivat siten niiden alkulähteet. Useat kirjeet olivat laaditut niin loukkaavaan sävyyn kuin mahdollista. Niinpä eräässä kirjeessä, jonka oli allekirjoittanut "Vanha perheen emäntä" sanottiin, että kerrotaan sinun olevan "vanha huora Vaasasta", johon kirjoittaja kuitenkin oli lisännyt ikäänkuin lieventääkseen sanojensa vaikutusta, "mutta en minä sitä kuitenkaan usko".

Väittely, joka aluksi oli käyty ruotsalaisten lehtien palstoilla, siirtyi vähitellen suomalaisiin lehtiin. Ja kun hyökkäykset muuttuivat persoonahyökkäyksiksi, sain nimelläni varustettuja vastauskirjoituksia lehtiin. Ja nämä kirjoitukset, joissa pääsin selittämään palvelijatar-kysymyksen periaatteellista puolta, sitä oikeudetonta asemaa missä palvelijat elävät, miten palvelijalle asetetaan perheenjäsenen velvollisuudet, mutta ei oikeuksia, heidän rajatonta työpäiväänsä, josta sanottiin, että palvelijalle ei voinut ylityöpalkkio kuulua, koska hän on myynyt koko työvoimansa työnantajalleen, siis kaikki 24 tuntia vuorokaudessa, sekä samalla niitä pyrkimyksiä mitä yh-

distyksellä oli, nämä kirjoitukset selvittivät kaikkein parhaiten kysymyksen ytimen, ja näiden kirjoitusten ansiosta on kysymyksen periaatteellinen puoli tullut tunnetuksi. Seuraus olikin, että yleensä herrat asettuivat palvelijakysymyksessä vapaamielisemmälle kannalle kuin emännät. Ja tämä on selitettävissä sillä, että sen ajan emännät olivat kasvatettuja pienestä pitäen siinä uskossa, että Jumala oli luonut herrasväen herrasväeksi ja palvelijat herrasväen käskyläisiksi. Tapahtui usein, että emäntiä tuli yhdistykseen minun kanssani keskustelemaan palvelijain vaatimuksista, ja keskustelun jälkeen sain useimmiten kuulla, että "tuolta kannalta en ole koskaan asiata ajatellut". Mutta heidän oli vaikea myöntää olevansa väärässä, joten mitään oleellisia muutoksia emme voineet

odottaakaan ennenkuin uusi polvi astui näyttämölle, joka oli kasvanut vapaarmassa ilmapiirissä kuin heidän äitinsä. Ja todeta täytyy, että nämä 35 vuotta eivät ole menneet jälkeä jättämättä. Työ on ollut korvenraivaustyöhön verrattavaa, mutta se on ollut innostavaa ja herätteitä antavaa. Tämä työ ei kuitenkaan ole kuin vasta alulla, sillä uusi aika synnyttää uudet vaatimukset, joten työnpuutetta ei tarvitse odottaa. Nykyajan työntekijöille on tehtävä kuitenkin helpompaa, sillä alkuvaikeudet ovat jo voitettut.